

УДК 637:338.43

Місюк М. В.

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,
директор Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: dekan-ekon@pdatu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2903-7715

Сушарник Я. А.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Кам'янець-Подільський
E-mail: Susharnuk1990@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6104-343X

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ РОЗВИТОК ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА: ПРИНЦИПИ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація

Конкурентоспроможність галузі тваринництва є чинником, що визначає її здатність не лише задовольняти потреби внутрішнього ринку, а й успішно конкурувати на міжнародних ринках. В умовах постійних змін економічного, соціального й екологічного середовища, зростання вимог споживачів галузь має адаптуватися до нових викликів і використовувати інноваційні підходи для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат і забезпечення сталого розвитку. У статті проаналізовано основні принципи конкурентоспроможного розвитку тваринництва, визначено ключові стратегії та напрями, які сприяють підвищенню продуктивності, екологічній відповідальності й ефективному використанню ресурсів, що є необхідними для забезпечення її стабільного та конкурентоспроможного розвитку як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У статті детально розглядається конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва, акцентується увага на принципах, напрямках і стратегіях підвищення ефективності цієї галузі в умовах сучасних глобальних викликів. Автори визначають конкурентоспроможність галузі як здатність створювати стійкий обсяг доданої вартості шляхом раціонального використання ресурсів, ефективної організації виробничих процесів, залучення інвестицій і освоєння нових ринків. Особливу увагу у статті приділено характеристикам тваринницької галузі, як-от висока залежність від природно-кліматичних умов, велика капіталомісткість і складність технологічних процесів, сезонність виробництва, вимоги до здоров'я тварин і генетики, що безпосередньо впливають на ефективність.

Пропонується визначення конкурентоспроможності на кількох рівнях: макrorівні (національний і міжнародний), мезорівні (галузевий і регіональний), мікрорівні (підприємницький або виробничий), що дозволяє забезпечити комплексний підхід до аналізу та розвитку галузі. Відзначено, що для досягнення високої конкурентоспроможності необхідно адаптувати галузь до постійно змінюваного економічного середовища, активно впроваджувати інноваційні технології, що підвищують продуктивність і знижують витрати.

У статті детально розглядаються стратегії (підходи) до підвищення конкурентоспроможного розвитку галузі тваринництва. Одним із ключових підходів до підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва є впровадження інноваційних технологій, як-от автоматизація виробництва, біотехнології для покращення генетики тварин і новітні методи годівлі. Важливу роль відіграє екологічна відповідальність, яка передбачає використання екологічно чистих технологій і сталих практик ведення сільського господарства, що відповідає зростанню вимог споживачів до безпечної продукції. Зниження витрат через оптимізацію використання ресурсів, удосконалення логістики і підвищення ефективності праці є критичними для збереження рентабельності галузі. Успішний конкурентоспроможний розвиток залежить від розвитку кадрового потенціалу, залучення молодих фахівців і постійного навчання працівників для впровадження інновацій. Інструментами є ефективні маркетингові стратегії, спрямовані на створення бренду, просування якісної й екологічно чистої продукції, освоєння нових ринків збуту через цифрові платформи, що відкривають нові можливості для розвитку галузі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ефективність, інновації, сталий розвиток, продуктивність, інвестиції, виклики.

Вступ. Конкурентоспроможність галузі тваринництва є ключовим чинником для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору, зокрема в умовах глобалізації, змінюваного клімату та зростання вимог споживачів до якості продукції. У сучасному світі, де економічна ситуація, технологічні інновації й екологічні вимоги постійно

змінюються, необхідно вчасно адаптувати виробничі процеси і стратегії розвитку галузі для забезпечення її ефективності та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Важливими чинниками, що впливають на конкурентоспроможність тваринництва, є інноваційні технології, раціональне використання ресурсів, екологічна відповідальність, високий рівень кадрової кваліфікації й ефективна маркетингова політика. У цьому контексті підвищення ефективності галузі потребує розроблення та впровадження комплексних підходів і стратегій для оптимізації виробництва та виходу на нові ринки.

Мета роботи. Метою дослідження є проведення аналізу принципів конкурентоспроможного розвитку галузі тваринництва, виявлення основних напрямів підвищення ефективності виробництва в умовах сучасних економічних і екологічних викликів, визначення шляхів забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності цієї галузі на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Методика досліджень. Було застосовано комплексний підхід, що включає аналіз теоретичних аспектів розвитку галузі, зокрема огляд існуючих наукових праць, монографій, статей, що стосуються розвитку тваринництва, конкурентоспроможності й ефективності в сільському господарстві. Визначення основних принципів конкурентоспроможного розвитку тваринництва, як-от інноваційність, сталий розвиток, адаптація до змін клімату й економічних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під конкурентоспроможністю галузі варто розуміти здатність створювати обсяг, що зростає, доданої вартості на основі підвищення ефективності використання чинників виробництва, забезпечення інвестиційної привабливості бізнесу й освоєння нових ринків. З огляду на це визначення найбільш загальними показниками конкурентоспроможності галузі є обсяг і динаміка доданої вартості в розрахунку на одного зайнятого [9].

А.В. Остапенко дає таке визначення конкурентоспроможності галузі: «це ефективність роботи сукупності підприємств, що оцінюється, окрім традиційних критеріїв, за показниками, що характеризують і описують міру живучості та динамічності галузі за різних сценаріїв розвитку економіки даної країни і світу загалом» [5].

Згідно із працями провідного спеціаліста з міжнародної конкуренції Майкла Портера, конкурентоспроможність галузі – це її здатність залучати інвестиції та забезпечувати високий рівень прибутковості капіталу [8].

М.М. Шевченко розглядає міжнародну конкурентоспроможність галузі як здатність національної галузі забезпечувати високий рівень задоволення власною продукцією визначеної суспільної потреби порівняно з конкурентами, утримувати та зміцнювати стійкі позиції в окремих сегментах світового ринку та забезпечувати прибутковість на основі раціонального використання ресурсів в умовах глобалізації [10].

У праці Н.Б. Побережця наголошується, що галузь втрачає свою конкурентоспроможність, якщо знижується її частка в національному експорті або зростає загальний обсяг імпорту в національному виробництві або споживанні. Аналогічно, зниження частки галузі у світовому експорті або зростання частки світового імпорту, скориговане на частку країни у світовій торгівлі, вказує на втрату конкурентоспроможності [6].

Прихильники інституціонального напрямку економічної думки у складі галузі розглядають не тільки безпосередніх виробників товару, а і їхню зовнішню інфраструктуру. «Галузь – щось більше, ніж сукупність незалежних фірм, а міжфірмові відносини – щось більше, ніж цінова конкуренція. Галузеві інститути можуть надавати зворотний вплив на організацію окремих фірм, їхню стратегію, їхню колективну конкурентоспроможність» [9].

Отже, після проведеного аналізу наведених вище визначень можемо сказати, що сутність конкурентоспроможного розвитку полягає у здатності підприємства або країни досягати стабільного росту та розвитку в умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому та міжнародному ринках. Конкурентоспроможність є показником, який визначає ефективність функціонування економічних суб'єктів і їхню здатність адаптуватися до змін в економічному середовищі, швидко реагувати на нові можливості та виклики.

Галузь тваринництва має низку специфічних особливостей, які визначаються як особливостями самої галузі, так і зовнішніми чинниками, що впливають на неї. Наведемо аспекти, що характеризують цю галузь:

1. Висока залежність від природно-кліматичних умов.

Тваринництво є галуззю, яка значною мірою залежить від природно-кліматичних умов. Продуктивність тварин, стан їхнього здоров'я, доступність кормів і води, рівень екологічного навантаження на навколишнє середовище – усе це прямо пов'язано із кліматичними умовами. Щоб забезпечити конкурентоспроможність галузі, необхідно враховувати місцеві природно-кліматичні особливості, адаптувати технології виробництва до змін, пов'язаних із глобальним потеплінням і змінами клімату.

2. Висока капіталомісткість і складність технологічних процесів.

Тваринництво потребує значних інвестицій у виробничі потужності, обладнання й інфраструктуру. Це стосується як великомасштабних агропідприємств, так і дрібних фермерських господарств. Інвестиції в технології, покращення умов утримання тварин, автоматизація процесів і розвиток кормової бази є основою для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Окрім того, розроблення та впровадження інноваційних рішень у галузі є необхідним елементом для досягнення високої продуктивності.

3. Залежність від здоров'я та генетики тварин.

Оскільки продуктивність тваринництва безпосередньо залежить від здоров'я тварин, то збереження здоров'я, запобігання хворобам і проведення вакцинацій мають велике значення для збереження конкурентоспроможності.

Покращення порід тварин може суттєво збільшити їхню продуктивність, знизити витрати на годівлю та покращити якість кінцевої продукції (м'яса, молока, шкіри тощо).

4. Висока сезонність виробництва.

У багатьох країнах тваринництво має виражену сезонність, яка може впливати на конкурентоспроможність. Наприклад, на виробництво молока, яєць чи м'яса можуть впливати погодні умови та зміни в сезонності кормової бази. Тому необхідно розробляти стратегії, які дозволяють зменшити вплив сезонних коливань через використання кормових добавок, підтримку стабільного рівня виробництва через технологічні нововведення, організацію зберігання та переробки продукції.

5. Зміна споживчих вподобань і вимог до якості.

Зміна споживчих звичок і збільшення попиту на органічну й екологічно чисту продукцію ставлять нові вимоги до виробників. Підвищення вимог до якості продукції, зокрема до її безпеки, харчових властивостей і екологічності, є чинником конкурентоспроможності. Тому виробники мають адаптувати свої процеси до нових стандартів, як-от органічне тваринництво, використання натуральних кормів і обмеження хімічних добавок.

6. Конкуренція на внутрішньому та міжнародному ринках.

Тваринництво є складовою частиною продовольчої безпеки багатьох країн, конкуренція як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках зростає. Для збереження конкурентних переваг необхідно не тільки забезпечити високий рівень продуктивності, але й здатність пристосовуватись до змін у законодавчій сфері, стандартів якості, до зміни політичної й економічної ситуації, особливо в умовах глобалізації та торгових відносин.

7. Необхідність сталого розвитку й екологічної відповідальності.

Оскільки тваринництво має суттєвий вплив на навколишнє середовище, важливими є стратегії сталого розвитку. Це передбачає зменшення викидів парникових газів, оптимізацію використання ресурсів, управління відходами, захист біорозмаїття. Упровадження екологічно чистих технологій, перехід до органічного виробництва та зменшення впливу на навколишнє середовище можуть стати елементами конкурентоспроможного розвитку галузі.

8. Регулювання та державна підтримка.

Конкурентоспроможність галузі тваринництва наряду залежить від рівня державної підтримки. Це передбачає субсидії, дотації, пільги для фермерів, розвиток інфраструктури та сприяння науково-дослідним роботам. Державна політика у сфері тваринництва повинна бути спрямована на підтримку розвитку галузі через стимулювання інновацій, покращення умов праці та виробничих процесів, забезпечення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

9. Підвищення ефективності виробництва й організації праці.

Для забезпечення конкурентоспроможності необхідно постійно вдосконалювати організацію праці на фермах, покращувати управлінські процеси, використовувати автоматизацію й інноваційні технології. Це дозволяє не лише знизити витрати, але й забезпечити високу продуктивність, підвищити якість продукції й оптимізувати витрати на ресурси.

Отже, виходячи з вищенаведеного, ми можемо стверджувати, що конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва – це процес забезпечення стабільного, ефективного та стійкого функціонування цієї галузі, що дозволяє успішно конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Для досягнення конкурентоспроможності необхідно враховувати низку специфічних чинників, як-от природно-кліматичні умови, капіталомісткість і складність технологічних процесів, здоров'я та генетика тварин, сезонність виробництва, зміна споживчих вподобань, конкуренція на ринках, екологічні вимоги, державна підтримка й ефективність організації праці.

Конкурентоспроможний розвиток передбачає адаптацію галузі до змін у зовнішньому середовищі, упровадження інноваційних технологій, оптимізацію витрат, підвищення якості продукції та сталий розвиток. Він ґрунтується на здатності галузі підвищувати продуктивність, упроваджувати екологічно чисті технології й ефективно використовувати ресурси, щоб задовольняти вимоги, що зростають, споживачів і забезпечити стабільне зростання на міжнародних ринках.

Конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва можна розглядати через кілька ключових рівнів, на кожному з яких визначаються свої специфічні завдання та напрями. Кожен із цих рівнів сприяє досягненню загальної мети – покращенню ефективності, сталого розвитку та здатності галузі конкурувати як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Давайте детальніше розглянемо кожен із рівнів.

Макрорівень (національний або міжнародний)

На макрорівні конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва перебуває під значним впливом державної політики та глобальних економічних умов. Ключовими чинниками, які формують умови для розвитку цієї галузі, є державне регулювання, міжнародні торгові угоди, макроекономічні умови, екологічні ініціативи та глобальні тенденції, що взаємопов'язані та безпосередньо впливають на конкурентоспроможність.

Державна політика є основою для створення сприятливих умов для виробників на національному рівні. Це передбачає підтримку через субсидії, дотації, податкові пільги, які можуть значно знизити витрати виробників та стимулювати розвиток галузі. Необхідним є розвиток інфраструктури, що охоплює покращення транспорту, зберігання й обробки продукції, створення умов для ефективного застосування наукових досягнень та інновацій

у виробництві. Підтримка наукових досліджень є важливою для впровадження нових технологій, генетичних досягнень, для розв'язання проблем, пов'язаних зі здоров'ям тварин і екологічною безпекою.

Взаємодія з міжнародними організаціями, як-от Світова організація торгівлі (далі – СОТ) чи Європейський Союз, визначає правила експорту й імпорту продукції, установлює стандарти якості, безпеки й екологічних вимог. Це вимагає від виробників адаптації до глобальних норм і стандартів, що впливає на конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Водночас зміни в законодавстві, зокрема щодо регулювання якості продукції, можуть потребувати значних інвестицій у модернізацію виробничих потужностей і технологій.

Макроекономічні умови, як-от інфляція, коливання валютних курсів, зміни в цінах на енергоносії, суттєво впливають на конкурентоспроможність галузі тваринництва. Витрати на енергоресурси, інвестиції в сировину й обладнання безпосередньо впливають на собівартість продукції. Зміни в економічній ситуації можуть збільшити фінансові навантаження на виробників, що може погіршити їхню здатність конкурувати на ринку.

Не менш важливою складовою частиною є екологічна політика, що відображається в ініціативах сталого розвитку. Урядові програми, спрямовані на зменшення викидів парникових газів, покращення управління природними ресурсами та розвиток екологічно чистих технологій, впливають на розвиток тваринництва в напрямі більш екологічно відповідального виробництва. Важливою складовою частиною є впровадження норм щодо збереження біорізноманіття, що стає актуальним на тлі глобальних екологічних викликів.

Глобальні тенденції, як-от зміни клімату, мають безпосередній вплив на умови ведення тваринництва. Зміни температури, зміни погодних умов, засухи й аномальні опади можуть вплинути на доступність кормів, здоров'я тварин і загальний рівень продуктивності. Для збереження конкурентоспроможності галузі необхідно враховувати ці чинники, адаптувати виробничі процеси до нових умов. Це вимагає від виробників інвестицій у більш стійкі й адаптовані до змін клімату технології, що дозволяють зберігати ефективність і продуктивність навіть за змінюваних екологічних умов [3].

Мезорівень (галузевий або регіональний)

На мезорівні конкурентоспроможного розвитку галузі тваринництва основна увага зосереджена на специфіці окремих галузей чи регіонів. Це рівень, де управлінські рішення мають безпосередній вплив на виробничі процеси в межах окремих підприємств або навіть регіонів, які можуть мати різні умови для розвитку тваринництва залежно від природно-кліматичних чинників, типу виробництва й інших локальних особливостей.

Одним зі складників мезорівня є розвиток галузевих тенденцій та інновацій. Це стосується постійного впровадження нових технологій, методів ведення тваринництва, оптимізації процесів годівлі, розведення та лікування тварин. Інновації в цій сфері можуть передбачати, наприклад, використання біотехнологій для покращення генетичних характеристик тварин, що дозволяє підвищити продуктивність, стійкість до хвороб і зменшити витрати на корм. Упровадження автоматизованих систем управління господарством, моніторинг стану тварин через цифрові технології – усе це сприяє підвищенню ефективності та зниженню витрат, що має прямий вплив на конкурентоспроможність на рівні конкретної галузі або підприємства.

Різні природно-кліматичні умови в різних частинах країни або світу визначають вибір порід тварин, кормову базу, організацію виробничих процесів. Наприклад, у південних регіонах, де більше сонячного світла, можуть краще розвиватися ті породи тварин, що краще адаптовані до теплого клімату, тоді як у північних регіонах можуть бути більш вигідними інші породи. Різниця у кліматичних умовах впливає на кормову базу: в одних регіонах можуть бути обмежені ресурси для вирощування кормів, в інших – перевага у природних пасовищах. Урахування таких особливостей дає змогу оптимізувати виробничі процеси та підвищити ефективність, що є елементом конкурентоспроможності.

Економічна ефективність на мезорівні передбачає оптимізацію витрат на виробництво та поліпшення використання ресурсів, як-от енергія, вода та корми. Необхідно постійно шукати шляхи для зниження собівартості продукції, зокрема шляхом упровадження більш ефективних технологій і ресурсозберігальних практик. Це можуть бути інвестиції в автоматизацію виробничих процесів, удосконалення кормових технологій або поліпшення умов утримання тварин. Одним з елементів цього є створення галузевих програм, які стимулюють розвиток та інвестиції в нові технології, що дозволяють знижувати витрати та підвищувати продуктивність. Галузеві програми часто включають в себе як державні ініціативи, так і приватні інвестиції, що сприяють розвитку інновацій у тваринництві.

Партнерства й асоціації необхідні для розвитку галузі на мезорівні. Створення галузевих об'єднань або кооперацій між підприємствами дозволяє обмінюватися досвідом, ресурсами, взаємно підвищувати ефективність. Спільні інвестиції в інфраструктуру або в нові технології можуть значно покращити загальний рівень розвитку галузі на регіональному рівні.

Кожен регіон чи галузь має свою специфіку, тому розроблення регіональних стратегій маркетингу, що відповідають вимогам локального ринку, є ключовим елементом для підвищення конкурентоспроможності. Промислування продукції залежить від того, які споживачі є на ринку, якими є їхні вимоги до якості, безпеки й екологічності. Розроблення чітких стратегій, адаптованих до специфіки галузі та регіону, дозволяє підприємствам на місцевому рівні підвищити свій конкурентний потенціал, створює сприятливі умови для реалізації продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [3].

Мікрорівень (підприємницький або виробничий)

На мікрорівні конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва зосереджений на безпосередній діяльності окремих підприємств і фермерських господарств, що здійснюють виробництво продукції. Це рівень, де ухвалюються конкретні управлінські та виробничі рішення, які безпосередньо впливають на ефективність роботи господарств, їхню здатність бути конкурентоспроможними на ринку.

Одним з основних аспектів на мікрорівні є управління виробництвом. На цьому етапі необхідно зосередитися на ефективному використанні доступних ресурсів, що передбачає організацію оптимальної роботи обладнання, утримання тварин, забезпечення високої продуктивності. Виробничі процеси мають бути максимально ефективними, що дозволяє знижувати витрати на виробництво, підвищувати якість продукції, таким чином робити підприємство більш конкурентоспроможним. Важливою складовою частиною є впровадження автоматизації та новітніх технологій, які сприяють зниженню трудовитрат і підвищенню продуктивності. Завдяки технологіям можна зменшити помилки, підвищити контроль за процесами та забезпечити більш стабільні результати.

Іншим чинником є управління здоров'ям тварин і генетичні покращення. Програми з охорони здоров'я тварин, зокрема й вакцинація, контроль за хворобами та своєчасне лікування, відіграють вирішальну роль у підтримці високої продуктивності та забезпеченні якості продукції. Підвищення генетичної стійкості до хвороб, поліпшення показників продуктивності, як-от зростання, молочність або м'ясність, знижують витрати на корм і підвищують ефективність виробництва.

Оптимізація кормової бази та годівлі є напрямом для досягнення конкурентоспроможності на мікрорівні. Використання сучасних технологій для створення раціонів, які забезпечують максимальну віддачу від кормів, дозволяє знизити їхні витрати та покращити якість продукції. Застосування наукових підходів до складу кормів, використання кормових добавок і добавок для покращення здоров'я тварин не тільки підвищують продуктивність, але й дозволяють виробникам знижувати витрати, тим самим зберігати конкурентні переваги на ринку.

Інвестиції та фінансова стабільність на цьому рівні мають значення для забезпечення сталого розвитку підприємства. Для закупівлі нових технологій, модернізації обладнання, покращення умов утримання тварин та розвитку інфраструктури необхідно знаходити джерела фінансування. Фінансова стабільність дозволяє не тільки забезпечити розвиток підприємства, але й бути гнучким у реагуванні на зміни ринку чи впровадження нових технологій. Це дає змогу підприємствам залучати інвестиції, розвивати нові напрями виробництва, збільшувати обсяги виробництва та розширювати ринки збуту.

Удосконалення управлінських процесів – це ще один критичний елемент на мікрорівні. Оптимізація організації праці на фермах, покращення комунікацій і взаємодії між працівниками дозволяють знизити операційні витрати та підвищити продуктивність праці. Необхідно запроваджувати сучасні методи управління, як-от упровадження автоматизованих систем для моніторингу та контролю виробничих процесів. Це дозволяє знижувати ризик помилки, підвищувати ефективність використання ресурсів і забезпечувати стабільність у виробництві.

Маркетинг і збут продукції на мікрорівні сприяють створенню конкурентних переваг. Розроблення маркетингових стратегій, які відповідають вимогам споживачів і ринковим умовам, є необхідним елементом для розширення ринків збуту. Адаптація до змін у споживчих уподобаннях, запровадження нових стандартів якості та безпеки продукції допомагають зберігати лояльність покупців і підвищувати попит на продукцію підприємства. Окрім того, ефективна система збуту та логістики дозволяє знижувати витрати на транспортування та забезпечувати своєчасну доставку продукції на ринок [3].

Підвищення конкурентоспроможного розвитку галузі тваринництва передбачає використання комплексу стратегій (підходів), що сприяють не тільки поліпшенню ефективності виробництва, а й забезпеченню стійкості й адаптації до постійно змінюваного ринку. Розглянемо їх детальніше.

Одним із головних підходів є інноваційний, який полягає в упровадженні новітніх технологій у виробничі процеси. Це передбачає використання автоматизованих систем управління, біотехнологій для поліпшення генетики тварин, нових методів годівлі й удосконалення умов утримання.

Різноманітність сприяє зниженню ризиків і забезпеченню стабільності галузі. Вона передбачає розширення асортименту продукції, що дозволяє підприємствам не залежати від одного виду товару, а пропонувати споживачам широкий спектр продуктів, як-от молоко, м'ясо, шкіра або органічні продукти. Різноманітність охоплює пошук нових ринків збуту та розвиток експортних можливостей, що забезпечує доступ до більш широких споживчих сегментів.

Зниження витрат є одним з основних аспектів конкурентоспроможного розвитку. Це передбачає оптимізацію раціонального використання ресурсів, як-от корм, енергія та вода, через упровадження більш ефективних технологій і організаційних процесів. Раціональне використання праці й автоматизація виробництва дозволяють знизити витрати на робочу силу та забезпечити високу рентабельність. Покращення логістики й оптимізація постачань є елементами цієї стратегії, оскільки дозволяють зменшити витрати на транспортування та зберігання продукції, що значно підвищує її конкурентоспроможність.

Екологічний підхід є важливим в умовах глобальних змін клімату та підвищення вимог до сталого розвитку. Він передбачає застосування екологічно чистих технологій, як-от використання відновлюваних джерел енергії та зниження викидів забруднюючих речовин. Окрім того, популяризація органічного виробництва та сталого

ведення сільського господарства підвищує привабливість продукції серед споживачів, які шукають екологічно чисті товари.

Для забезпечення конкурентоспроможності необхідно розвивати кадровий потенціал. Програми в цьому напрямі полягають у постійному навчанні та підвищенні кваліфікації працівників, що дозволяє ефективно використовувати новітні технології та методи ведення господарства.

Маркетингова стратегія є складовою частиною конкурентоспроможного розвитку. Вона охоплює створення бренду, акцент на якості й екологічності продукції, що дозволяє виділитися на ринку серед конкурентів. Розвиток нових каналів збуту, зокрема через онлайн-платформи та партнерські мережі, сприяє поширенню продукції на нові ринки.

Комплексне застосування цих напрямів дозволяє забезпечити конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва, забезпечити її ефективність, сталість і здатність адаптуватися до вимог ринку [3].

Тваринництво в Україні є однією із ключових галузей аграрного сектору, яка значною мірою визначає продовольчу безпеку країни та забезпечує робочі місця для мільйонів людей. Натепер галузь переживає численні труднощі, що зумовлені не лише внутрішніми проблемами, а й наслідками війни, яка значно ускладнила функціонування сільськогосподарських підприємств. Зокрема, суттєвих втрат зазнала інфраструктура, знищено частину виробничих потужностей, а також зросли ризики для безпеки працівників у зонах конфлікту.

В умовах війни виробництво тваринницької продукції зазнало значних втрат, оскільки багато тваринницьких господарств не змогли продовжити свою діяльність через руйнування інфраструктури, обмежений доступ до кормів і відсутність фінансування. Проте деякі підприємства, розташовані в західних і центральних регіонах, змогли продовжувати свою роботу, що дозволяє зберігати рівень виробництва.

У повоєнний період ключовим завданням для тваринництва буде відновлення інфраструктури, що передбачає відновлення ферм, оновлення кормової бази, поліпшення генетики тварин і відновлення логістичних ланцюгів. Важливою складовою частиною стане впровадження інноваційних технологій, зокрема автоматизації процесів і біотехнологій, що дозволить підвищити продуктивність і знизити витрати.

Одним з основних напрямів відновлення галузі в післявоєнний період стане розвиток екологічно чистого й органічного виробництва, яке матиме попит на внутрішньому та міжнародному ринку. З урахуванням сучасних глобальних викликів, як-от зміна клімату й екологічні вимоги, Україна може зосередитися на розвитку сталого тваринництва, яке забезпечить високі екологічні стандарти.

У післявоєнний період важливими аспектами будуть розвиток людського капіталу, залучення молодих фахівців і навчання працівників нових технологій. Окрім того, велике значення буде мати підтримка держави, особливо через фінансові інструменти для відновлення виробництва та підтримки конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Залучення інвестицій, розвиток партнерських відносин із міжнародними компаніями та підтримка експорту будуть основними напрямками для забезпечення сталого розвитку галузі.

Висновки. Конкурентоспроможність галузі тваринництва значною мірою залежить від упровадження сучасних інноваційних технологій, як-от автоматизація виробничих процесів, біотехнології для поліпшення генетики тварин і новітні методи годівлі. Ці технології сприяють зниженню витрат, підвищенню продуктивності та покращенню якості продукції, що є важливими чинниками у відповідь на глобальні виклики. Зростання вимог споживачів до безпечної й екологічно чистої продукції дозволяє підвищити конкурентоспроможність на ринку та забезпечити довгострокову стійкість галузі. Удосконалення логістики й управлінських процесів забезпечує стабільність і рентабельність підприємств, а розвиток кадрового потенціалу є необхідною умовою для впровадження інновацій. Окрім того, маркетингові стратегії, спрямовані на створення бренду та просування продукції, значно підвищують конкурентоспроможність галузі, зокрема через освоєння нових ринків і експортних можливостей.

Перспективи подальших досліджень. У перспективі подальших досліджень необхідно зосередитись на вивченні новітніх технологій, зокрема автоматизації та роботизації виробничих процесів, а також на розробленні ефективних екологічних стандартів, що сприятимуть зниженню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню продуктивності. Перспективними є дослідження в галузі маркетингових стратегій, зокрема вивчення ефективності онлайн-продажів і розвитку експортних можливостей для продукції тваринництва. Важливим напрямом є також дослідження впливу державної підтримки й ефективності міжнародних економічних угод на розвиток галузі. Окрім того, значну увагу варто приділити розвитку людського капіталу, упровадженню програм навчання, підвищенню кваліфікації працівників і залученню молоді до галузі, що необхідно для успішного впровадження інновацій і забезпечення конкурентоспроможності в умовах постійних змін.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б.М. Модернізація підприємств як конкурентна перевага організаційно-економічного розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2022. Вип. 3. С. 198–203.
2. Білоткач І.А. Інституційні основи конкурентної стратегії виробників органічної агропромислової продукції України на зовнішніх ринках. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 93–99.
3. Гацько А.Ф. Конкурентоспроможний розвиток суб'єктів агробізнесу: теорія та практика. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. Вип. 193. С. 139–149.

4. Задорожна Н.Т. Поняття конкурентних переваг. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 1. С. 100–103.
5. Місюк М.В. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. *Економіка АПК*. 2016. № 3. С. 74–79.
6. Остапенко А.В. Визначення сутності поняття «конкурентоспроможність галузі». *Бізнес Інформ*. 2015. № 5. С. 15–23.
7. Побережець Н.Б. Оцінка конкурентоспроможності олійної галузі України на світовому ринку. *Вісник Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва*. 2009. № 11. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau_ekon/2009_11/pdf/11_43.pdf.
8. Пономарьова М.С. Конкурентостійкість сільськогосподарських підприємств як запорука стратегічного економічного розвитку. *Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва*. Серія «Економічні науки». 2016. № 1. С. 285–295.
9. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. / пер. з англ. Н. Кошманенко. Київ : Наш формат, 2020. 424 с.
10. Пуцентейло П.Р. Конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва як найвищий рівень прояву конкуренції. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3. С. 55–61.
11. Шевченко М.М. Методи оцінки конкурентоспроможності галузей промисловості в умовах інтернаціоналізації : автореф. дис. ... канд. екон. Наук : 08.07.01. Харків, 2006. 19 с.
12. Шпикуляк О.Г., Ходаківська О.В., Пугачов М.І., Грищенко О.Ю. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 26–41.
13. Pardo Y., Castorena O., & Milton A. Key Factors of Competitiveness and Sustainability in Livestock Systems of The Andean-Amazonian Piedmont. *Mercados Y Negocios*. 2022. № 45. P. 27–48. DOI: 10.32870/myn.vi45.7663.g6735.
14. Brito A.E.P., de Jesus Espinosa A., and Gordillo K.P.Q. Factors of Competitiveness for the Bovine Livestock in Yucatan, Mexico. 2019. *Bovine Science – A Key to Sustainable Development* / S.S.O., & S.J. Patil (Eds.). Intech Open. <https://doi.org/10.5772/intechopen.79305>.

Misyuk M. V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Honored Economist of Ukraine,
Director of the Educational and Scientific Institute of Business and Finance,
Higher Educational Institution “Podillia State University”
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: dekan-ekon@pdatu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2903-7715*

Susharnyk Ya. A.

*Candidate of Economic Sciences,
Lecturer at the Department of Public Administration, Management, and Inclusive Economics,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education “Kamianets-Podilskyi State Institute”
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: Susharnuk1990@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6104-343X*

THE COMPETITIVE DEVELOPMENT OF THE LIVESTOCK SECTOR: PRINCIPLES AND DIRECTIONS FOR INCREASING EFFICIENCY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CHALLENGES

Abstract

The competitiveness of the livestock industry is a crucial factor that determines its ability not only to meet the needs of the domestic market but also to successfully compete in international markets. In the context of ongoing economic, social, and environmental changes, as well as growing consumer demands, the industry must adapt to new challenges and use innovative approaches to improve production efficiency, reduce costs, and ensure sustainable development. This article analyzes the main principles of competitive development in livestock farming, identifying key strategies and directions that contribute to increased productivity, environmental responsibility, and efficient resource utilization, which are essential for ensuring stable and competitive development both at the national and international levels.

The article thoroughly examines the competitive development of the livestock industry, focusing on the principles, directions, and strategies for improving the effectiveness of the sector in the face of contemporary global challenges. The authors define the competitiveness of the industry as the ability to generate a stable volume of added value through the rational use of resources, effective organization of production processes, attracting investments, and exploring new markets. Special attention is given to the characteristics of the livestock industry, such as high dependence on natural and climatic conditions, significant capital intensity, complex technological processes, seasonality of production, and the requirements for animal health and genetics, which directly affect efficiency.

The authors propose a definition of competitiveness at several levels: macro level (national and international), meso level (industry and regional), and micro level (entrepreneurial or production), which allows for a comprehensive approach to analyzing and developing the industry. It is noted that achieving high competitiveness requires adapting the industry to the constantly changing economic environment, as well as actively implementing innovative technologies that increase productivity and reduce costs.

The article also elaborates on strategies (approaches) for enhancing the competitive development of the livestock sector. One of the key approaches to improving competitiveness is the introduction of innovative technologies, such as automation of production, biotechnology for improving animal genetics, and modern feeding methods. Environmental responsibility also plays an important role, which includes the use of environmentally friendly technologies and sustainable agricultural practices, meeting growing consumer demand for safe products. Reducing costs through resource optimization, improving logistics, and increasing labor efficiency are critical for maintaining the industry's profitability. Successful competitive development also depends on developing the sector's human capital, attracting young specialists, and continuously training workers to implement innovations. Furthermore, effective marketing strategies aimed at brand creation, promoting high-quality and environmentally friendly products, and exploring new sales markets through digital platforms open up new opportunities for the development of the industry.

Key words: competitiveness, efficiency, innovation, sustainable development, productivity, investments, challenges.

References

1. Andrushkiv, B.M. (2022). Modernizatsiya pidpryyemstv yak konkurentna perevaha orhanizatsiyno-ekonomichnoho rozvytku [Modernization of enterprises as a competitive advantage of organizational and economic development]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, 3, 198–203 [in Ukrainian].
2. Bilotkach, I. (2022). Instytutnyi osnovy konkurentnoyi stratchiyi vyrobnykiv orhanichnoyi ahropromyslovoyi produktsiyi Ukrayiny na zovnishnikh rynkakh [Institutional foundations of the competitive strategy of producers of organic agro-industrial products of Ukraine on foreign markets]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 1, 93–99 [in Ukrainian].
3. Hats'ko, A.F. (2018). Konkurentospromozhnyy rozvytok sub'yektiv ahrobiznesu: teoriya ta praktyka [Competitive development of agribusiness entities: theory and practice]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka – Bulletin of the Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture*, 193, 139–149 [in Ukrainian].
4. Zadorozhna, N. (2005). Ponyattya konkurentnykh perevah [The concept of competitive advantages]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 1, 100–103 [in Ukrainian].
5. Misiuk, M.V. (2016). Innovatsiino-investytsiyni pidkhid do formuvannia ta pidvyshchennia konkurentospromozhnosti produktsii tvarynnystva [An innovative and investment approach to the formation and improvement of the competitiveness of livestock products]. *Ekonomika APK*, Vol. 3, 74–79 [in Ukrainian].
6. Ostapenko, A.V. (2015). Vyznachennya sutnosti ponyattya “konkurentospromozhnist' haluzi” [Defining the essence of the concept of “industry competitiveness”]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5, 15–23 [in Ukrainian].
7. Poberezhets', N.B. (2009). Otsinka konkurentospromozhnosti oliynoyi haluzi Ukrayiny na svitovomu rynku [Evaluation of the competitiveness of the oil industry of Ukraine on the world market]. *Visnyk Kharkivs'koho NAU im. V.V. Dokuchaeva – Bulletin of the Kharkiv National University named after V.V. Dokuchaev*, 11. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau_ekon/2009_11/pdf/11_43.pdf [in Ukrainian].
8. Ponomaryova, M.S. (2016). Competitiveness of agricultural enterprises as a guarantee of strategic economic development [Competitiveness of agricultural enterprises as a guarantee of strategic economic development]. *KHNAU Bulletin – KHNAU Bulletin*, 1, 285–295 [in Ukrainian].
9. Porter, M. (2020). Konkurentna stratchiia. Tekhniky analizu haluzei i konkurentiv [Competitive strategy. Techniques of industry and competitor analysis]. (Natalia Koshmanenko, Trans). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].
10. Putsenteylo, P.R. (2014). Konkurentospromozhnyy rozvytok haluzi tvarynnystva yak nayvyshchyy riven' proyavu konkurentsiyi [Competitive development of the livestock industry as the highest level of manifestation of competition]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, 3, 55–61 [in Ukrainian].
11. Shevchenko, M.M. (2006). Metody otsinky konkurentospromozhnosti haluzey promyslovosti v umovakh internatsionalizatsiyi [Methods of assessing the competitiveness of industries in the conditions of internationalization]: *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Shpykuliak, O., Khodakivska, O., Pugachov, M., & Hryshenko, O. (2021). Rozvytok aharnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointegratsii [Development of the agricultural sector of Ukrainian economy in conditions of the impact of the COVID-19 pandemic]. *Ekonomika APK*, 320 (6), 26–41. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106026>.
13. Pardo, Y., Castorena, O., & Milton, A. (2022). Key Factors of Competitiveness and Sustainability in Livestock Systems of The Andean-Amazonian Piedmont. *Mercados Y Negocios*, Vol. 45, 27–48. DOI: 10.32870/myn.vi45.7663.g6735.
14. Brito, A.E.P., de Jesus Espinosa, A., & Gordillo, K.P.Q. (2019). Factors of Competitiveness for the Bovine Livestock in Yucatan, Mexico. In S.S.O., & S.J. Patil (Eds.), *Bovine Science – A Key to Sustainable Development*. Intech Open. <https://doi.org/10.5772/intechopen.79305>.